

Lectori salutem!

Come avete potuto notare, dal 2003 ho riportato dei saggi interessanti di vari studiosi riguardanti argomenti linguistici, storici. Abbiamo potuto leggere varie ipotesi anche a proposito della lingua etrusca ed ungherese, qualche cenno delle scritture runiche ungheresi e degli altri popoli. A proposito delle scritture mi è venuta in mente che continuando ancora questi argomenti sarebbe utile se facessimo un riassunto a proposito della scrittura, dei sistemi di scrittura in generale, solo a titolo informativo, come l'insegnano in Italia.

Prima di tutto, ai gentili Lettori è venuta in mente la domanda: quanti significati ha la parola **'scrittura'**?

Senza pretendere una risposta completamente esauriente proviamo raccogliere alcuni significati:

1.) la scrittura è la rappresentazione visiva della parola o del pensiero mediante segni grafici convenzionali;

2.) azione dello scrivere;

3.) complesso dei segni grafici convenzionali usati per scrivere (scrittura geroglifica, cuneiforme, ideografica o simbolica, scrittura alfabetica, scrittura in cifra o cifrata, scrittura dei ciechi, scrittura musicale...).

Secondo il modo di rappresentare la scrittura possiamo parlare della: scrittura a mano, a macchina; scrittura gotica, inglese; scrittura maiuscola, minuscola, tonda, corsiva, a stampatello, etc.

4.) Scrittura: è la cosa scritta e, potremo continuare l'elenco...

A proposito della scrittura possiamo anche domandare: **Da dove la scrittura ha l'origine?** Ecco una risposta riassuntiva a proposito [Fonte: Grammatica e vita di Luisa Monti, Loescher Editore]:

I primi segni scritti lasciati dagli uomini risalgono a un periodo anteriore a 35mila anni a. C. e sono costituiti da incisioni su osso di linee equidistanti e parallele. Più tardi apparvero delle figurazioni grafiche più complesse, miranti a comunicare qualcosa che purtroppo non siamo in grado di interpretare con certezza. Per millenni e millenni la scrittura continuò a consistere in disegni, nei quali erano riprodotti in modo sempre più perfezionato uomini, animali e oggetti della vita quotidiana.

Una conquista più tarda, dalla quale sicuramente deriva la scrittura alfabetica, è la **scrittura ideografica**. In essa i segni che riproducono in modo schematico cose ed animali sono utilizzati anche come simboli di idee: per esempio il busto del leone, oltre che leone, significa anche preminenza, forza, autorità; il sole ha il significato del calore, della vita, luce; l'occhio: vista ed intelligenza.

La nostra scrittura alfabetica deriva dai popoli dell'area mediterranea e mediorientale (Egizi, Sumeri, Accadi, Fenici). Tali scritture, già prima del 3000 a. C.

si valevano di un grandissimo numero di ideogrammi che sempre più corrispondevano in modo fisso e costante a determinate parole e suoni.

Verso il 1200 a. C. i Fenici completarono il processo che doveva portare alla **scrittura fonetica**, in cui ogni segno grafico corrisponde a un suono particolare della voce umana. Essi inventarono l'alfabeto, privo però delle vocali: infatti di ogni parola scrivevano solo le consonanti. Per scrivere 'casa' – ora utilizzo le lettere latine – ad es. avrebbero segnato 'cs', la parola 'coltello' sarebbe stato scritto da 'ctll'. Le vocali venivano di volta in volta inserite in modo appropriato al momento della lettura.. I Greci, infine, nell'VIII secolo a. C. perfezionarono l'alfabeto fenicio con l'aggiunta delle vocali. Dall'alfabeto greco, attraverso una serie di trasformazioni delle lettere, derivò quello latino, di cui noi ora ci serviamo e di cui si servono. (Dal gennaio 1979, anche i cinesi, che hanno deciso di abbandonare la loro complicata scrittura ideografica nei documenti ufficiali.)

In alcune lettere dell'alfabeto italiano è ancora possibile individuare l'antico segno ideografico: nella **A**, se viene rovesciata - gli antichi scrivevano le lettere diritte o capovolte indifferentemente -, si può riconoscere la testa del bue con le corna (aleph in fenicio). Nella **M** è visibile l'ideogramma del moto ondoso del mare (myn in fenicio).

Anche nella nostra civiltà sopravvive l'uso di scritture ideografiche: nella pubblicità, ad es., nei cartelli della segnaletica stradale, etc. A proposito della mostra dei tesori peruviani a Budapest, recentemente presentati, mi viene in mente la scrittura curiosa degli antichi Peruviani: essi usavano una «scrittura» fatta con cordicelle e nodi di diversa forma e colore, per mezzo delle quali conservano il ricordo di numeri, leggi, avvenimenti e informazioni del passato. Ancor oggi, per noi, farsi nodo al fazzoletto vuol dire doversi ricordare qualcosa che altrimenti ci sfuggirebbe.

È da notare: non c'è un'origine unica della scrittura, ma è nata indipendentemente in diverse parti del mondo.

Ad un certo punto l'uomo, per dare consistenza al linguaggio orale e far sì che i messaggi potessero essere trasmessi, ha trasferito il sistema di segni-suoni, i fonemi, in un sistema di segni visivi, i grafemi o lettere, della lingua scritta. La conquista della lingua scritta costituisce un fatto fondamentale sia nella storia di un popolo, sia nella storia personale di ciascun individuo.

Così siamo arrivati a noi, alle nostre scritture, ai nostri scritti e calorosamente Vi invito a leggere il nuovo fascicolo della nostra rivista augurandoVi buona lettura ed in prossimità delle feste buon Natale a buono e felice anno nuovo!

Lectori salutem!

Mint ahogy tapasztalhatták, 2003-tól publikálok különböző, érdekes nyelvészeti, történettudományi tanulmányokat, különféle hipotéziseket olvashattunk az etruszk és a magyar nyelvvel kapcsolatban, néhány említést a magyar és más népek rovásírásáról. Kedves Olvasóim, az írás apropójából jutott eszembe, hogy hasznos lenne egy kis tájékoztató jellegű összefoglalót írni az írástörténettel kapcsolatban, csak úgy általánosságban, úgy, ahogy itt Olaszországban tanítják. Annál is inkább, mert még e témát folytatjuk.

A teljesség igénye nélkül szedjük csokorba néhány fogalommeghatározást az "írás"-sal kapcsolatban:

- 1.) az írás a szó és a gondolat vizuális megjelenítése konvencionális grafémák segítségével;
- 2.) írást végző művelet;
- 3.) az íráshoz szükséges konvencionális grafémái jelek összessége (hieroglif írás, ékírás, kép- vagy szimbolikus írás, ábécéírás, szám- vagy monogramos írás, vakok írása, zenei írás...).
- 4.) Írás: írott, leírt dolog. Folytathatnánk még a listát...

Az írás apropójából meg is kérdezhetjük: **Honnan ered az írás?**

Íme egy rövid, összefoglaló válasz [Forrás: *Grammatica e vita di Luisa Monti, Loescher Editore*]:

Az első írásnyomok Kr.e. 35 ezer évvel ezelőtti időkbe nyúlnak vissza: csontra vésett, egyenlő távolságú, párhuzamos jelek ezek. Később megjelentek az összetettebb (komplexebb) írásjelek abból a célból, hogy közöljenek valamit, de sajnos biztonsággal nem tudjuk ezeket értelmezni. Ezredévek és ezredévek során rajzok jelentették az írást, amelyek emberrel, állattal, a mindennapos élet tárgyaival kapcsolatban mindig egyre jobban tökéletesedtek.

Egy későbbi vívmány - ahonnan nyilvánvalóan az ábécéírás ered -, a **képirás**. Ezekben az képes írásjelekben vázlatosan jelenítették meg az állatfigurákat s fogalmak szimbólumaiként is használták: pl. a teljes oroszlánfigura mellett az oroszlántörzs jelentése: kiválóság, erő, tekintély; a nap jelentése hőség, élet, fény; a szem látást és értelmességet, okosságot, intelligenciát jelöl.

A mi ábécéírásunk a mediterrán és közel-keleti népektől ered (egyiptomiak, s(z)umérek, akkádok, föníciaiak). Ezek az írások már Kr. e. 3000. év előtt hatalmas számú képi jeleket alkalmaztak, amelyek egyre inkább megfeleltek a meghatározott szavak és hangok mind kötöttebb és tartósabb jelölésének.

Kr. e. 1200 felé a föníciaiak kiegészítették ezen írásfejlődési folyamatot, amely a **fonetikus íráshoz** kellett, hogy vezessen, ahol minden írásjel az emberi hang jellegzetes hangalakjának felelt meg. Kitalálták a magánhangzók nélküli ábécét: valóban, a szavakat csak csupa mássalhangzókkal írták. A 'casa'-t ['ház', 'otthon'] pl. – most a latin betűket használom – 'cs'-nek jelölhették, a 'coltello' ['kés'] szót pedig 'ctlll'-nek írhatták. A görögök végül a Kr. e. VIII. században tökéletesítették a föníciai ábécét a betűk átformálásával, amelyből a latin betűk erednek, amelyek közül csak azokat alkalmazzuk, amelyek csak nekünk szükségesek. (1979. januárjától a kínaiak is elhatározták, hogy elhagyják a hivatalos iratokban a komplikált képirásukat).

Az olasz ábécé néhány betűjében felfedezhetők az ókori képirásjelek: az **A**-ban, ha megfordítjuk – az ókoriak a betűket jelentőség nélkül vagy állva, vagy fejre fordítva írták – felismerhető a kétszarvú bika feje (föníciai nyelven aleph). Az **M**-ben viszont látható a hullámzó tenger képe (myn föníciai nyelven.)

A képirás túlélte az évezredek, hiszen a mi civilizációnkban is megtalálható: pl. a reklámokban, az útjelző táblákban stb. A budapesti, nemrég megrendezett, perui kincsek kiállításának apropójából jut eszembe, az őspériak jellegzetes, különböző formájú és színű csomóírása, amelynek segítségével a múltban a számokra, törvényekre, eseményekre, információkra emlékeztettek. Ma, nekünk még ma is a zsebkendőre való csomókötés valamire való emlékeztetést jelent, mert egyébként elfelednénk.

Fontos megjegyezni: nincs az írásnak egyetlen, kizárólagos eredete, a világ legkülönbözőbb tájain, egymástól függetlenül alakult ki.

Az ember a szóbeli nyelvezet stabilitása, az üzenetek átadhatósága érdekében a jelek-hangok rendszerét áttelepítette egy vizuális jelrendszerbe; a grafémákat vagy betűket pedig az írott nyelv rendszerébe. Az írott nyelv vívmánya egy alapvetően fontos tény, mozzanat egy nép történelmében, minden egyén személyes történetében.

Így elérkeztünk saját magunkhoz, a mi írásunkhoz, a mi írott alkotásainkhoz és melegen ajánlom Önöknek ezen legújabb számunk lapozását. Kellemes olvasást* és az elkövetkező ünnepek alkalmából kegyelemteljes karácsonyt, áldott és békés újévsztendőt kívánok sok szeretettel!

* **Főszerk. megjegyzés:** Sajnálattal tapasztalom azt az Olaszországban sajnos már évek óta hozzászózott negatív jelenséget honfitársaim között is – természetesen tisztelet a kivételnek –, hogy a nem kis anyagi áldozatok árán eljuttatott ingyenes folyóiratot – itt a magyar nyelvű függelékre gondolok – nem is olvassák el a saját megjelentetett alkotásaikon kívül. Erről világosan árulkodik az a tény, hogy az álta-

lam publikált sorok, a saját szavaim – amelyeket a nyomtatott publikáció mellett az interneten is megjelentettem –, az azokban a kapcsolódó témakörök honlapjainak jelzése visszajutnak hozzám közvetlenül rajtuk keresztül vagy ezzel kapcsolatos írásaimat idézőjel nélkül átmásolt hírleveleket átírányítva azzal a kérdéssel: «Tudok-e róluk, olvastam-e, találkoztam-e ezekkel a témákkal?» Naná, hogy tudok róluk, lévén a saját cikkeim vagy tanulmányaim, nem szólva arról, hogy én magam publikáltam, az «Osservatorio Letterario» c., már több mint tíz éves folyóiratomban! Ha ezt nem tettem volna – nyomtatott és internetes formában – el sem juthatott volna a hazai közönséghez! S e jelenség nemcsak a régen publikált írásaimra vonatkozik, hanem az éppen frissiben megjelentekre is! Ez bizony nagyon lesújtó! A tanulság levonását Önökre bízom, tisztelt Olvasók.

** Dr. Bonani(né) Tamás-Tarr Melinda*